

Somogy megye kérészeinek katalógusa (Ephemeroptera)

KOVÁCS TIBOR

KOVÁCS T.: Checklist of the mayfly fauna of Somogy county (Ephemeroptera)

Abstract: In this paper the author summarised the data of Ephemeroptera from Somogy county known from the literature data. As a result of this work, 30 species have been proved from this area. The species most remarkable from faunistical point of view are: *Siphonurus armatus*, *Metreletus balcanicus*, *Ametropus fragilis*, *Baetis alpinus*, *Proclleon nana*, *Cloeon simile*, *Oligoneuriella pallida*, *Heptagenia coerulans*, *Paraleptophlebia wernerii*, *Ephemera glaucops*, *Palingenia longicauda*, *Caenis martae*.

Bevezetés

Somogy megyéből az első kérészadatot - a *Cloeon dipterum* előfordulását Fonyódról - több mint 100 évvel ezelőtt MOCSÁRY (1899) A Magyar Birodalom állatvilága című műben imertette.

Az 1900-as évek elején VUTSKITS (1902) a *Palingenia longicauda* „eresztéséről” (rajzásáról) számol be igen szemléletesen: „Folyó évi június hó 10-ikén, este 6 és 8 óra között, a tiszavirág roppant tömegben jelent meg a Zala folyó torkolatán. Az állatok 3-6 méternyi magasságban, felhőszerű rajban, elég gyorsan röptek a folyó közepé fölé s röptük sajátzerű zizegéssel töltötte be a levegőt. Az élő felhőből minduntalan aláhullottak e rövid életű, aranysárga testű, hosszú farksertéjű rovarok s hulláik és lárvabőrök teljesen elborították a folyó felszínét.” A későbbiekben PONGRÁCZ (1926) kutatási eredményeiről a következőket írja: „A Balaton kérészfaunája fajokban változatos, közülük egyesek a Bakony hegyvidékét is lakják. Előkerült innen a tiszavirág is, mely utoljára a Zala-folyón jelentkezett.” Konkrét gyűjtőhelyeket sajnos nem közölt.

A következő adatok több mint 30 év elteltével jelennek meg UJHELYI (1959) a Magyarország Állatvilága sorozat kötetében. Két fajnál található olyan lelőhely megnevezés amelyről nem dönthető el hogy Somogy megyéből származik-e vagy sem: *Palingenia longicauda* - Sió, *Caenis horaria* - Balaton. Egy másik cikkében UJHELYI (1966) összegzi az addigi kérészfaunisztikai irodalmat és kiegészíti azt az újabb gyűjtések eredményeivel. Ebben egy Iharosberényből származó *Cloeon simile* szerepel, amit Steinmann Henrik fogott.

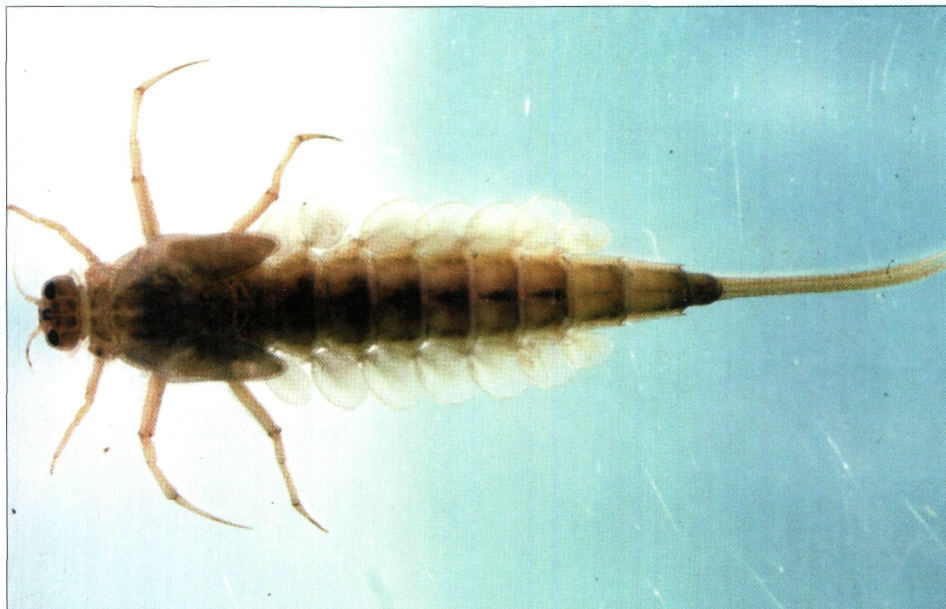
A Somogy Megyei Múzeum Természettudományi Osztálya által szervezett, a Boronka-melléki Tájvédelmi Körzet faunáját kutató program keretében a kérészfauna felmérését Tóth László végezte. 1991 és 1992-ben folytatott gyűjtéseket Tóth Sándor társaságában. Az anyaghoz további példányokat kapott Abraham Leventétől, Német Lajostól és Tóth Sándortól. Alkalmazott gyűjtőmódszereik a következők voltak: fű és vízihálózás, egyelés, Malaise csapdázás. A korábbi gyakorlattal ellentétben az imágókon kívül a lárvák gyűjtésére is hangsúlyt fektettek. A munka eredményeként 6 fajt sikerült kimutatva a terü-

letről (TÓTH, 1992). Szerepel köztük egy hazánk faunájára új kérész is, az *Ameletus inopinatus*, melyről a szerzőtől az alábbiakat olvashatjuk: „Tekintve, hogy egyetlen lárva példány került elő, a kérdés további vizsgálatokat igényel, amit az is aláhúz, hogy ezideig ez az egyetlen síkvidéki előfordulás.” Az említett lárva a Magyar Természettudományi Múzeum Állattárának gyűjteményében található. Vizsgálata kiderítette hogy határozása téves volt, valójában a hazánkból már korábban is ismert *Metreletus balcanicus* lárvajáról van szó (revideálta Kovács Tibor 1997-ben).

A megyét érintő másik nagy kutatási programot a Janus Pannonius Múzeum Természettudományi Osztálya koordinálta, ez a Dráva régió faunisztikai feltárását célozta. Az első kérészeket közlő cikkben SZIRÁKI (1995) a Janus Pannonius Múzeum imágó gyűjteményét dolgozta fel. Az anyag Nógrádi Sára és Uherkovich Ákos lámpázásainak és az általuk telepített fénycsapdák fogásainak eredménye, kiegészítve Ábrahám Levente gyűjtésével. A Dráva-mellék somogyi részéről publikált fajok száma 7, köztük a magyar faunára két új is szerepelt: *Ecdyonurus aurantiacus*, *Ephemera glaucops*. A további kutatások során a gyűjtők névsora az előbb említetteken kívül Malgay Viktorral és Sziráki Györggyel bővült. A fő gyűjtési módszerek a lámpázás, valamint a kopogtatás és lombhálózás voltak. Ebben a fenti területről kimutatott fajok száma 17 volt, és egy újabb kérészsel - *Caenis marta*e - gazdagodott faunánk (SZIRÁKI, 1998). A programhoz kapcsolódtak még a vízi hálózással végzett, lárva gyűjtésére irányuló kutatások, Ambrus András, Bánkuti Károly, Fenyősi László, Kovács Tibor és Varga András részvételével. Ezek 9 fajt eredményeztek a megyéből, melyek közt a *Proclleon nana* volt új hazánk faunájára (KOVÁCS et al., 1998, 1999).

Egy lárvaadat szerepel még az irodalomban, KOVÁCS et al. (1999) Vörösről ad hírt a *Paraleptophlebia werneri* előkerüléséről.

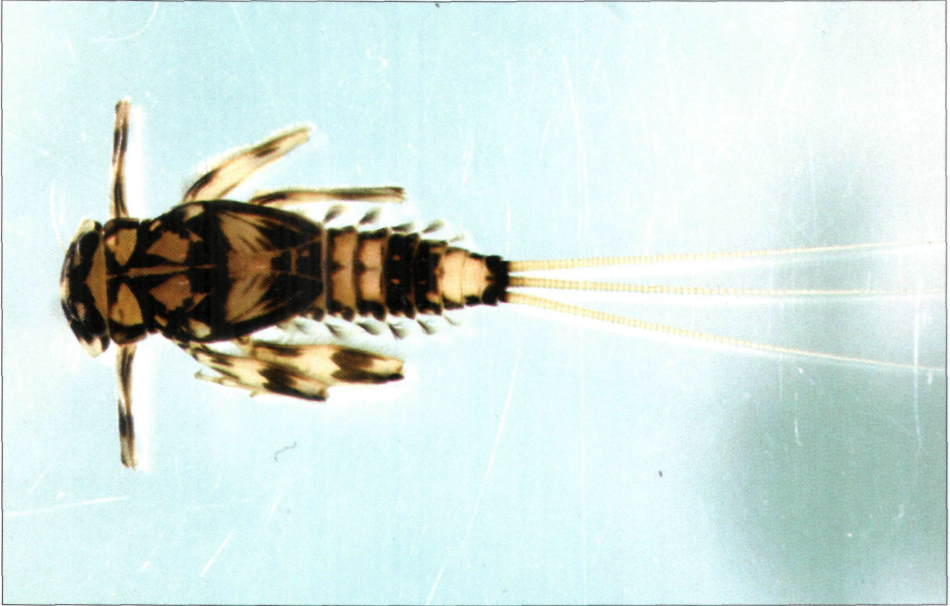
Az eddigi eredmények alapján Somogy megyéből 30 kérészfajt ismerünk. Ez kevesebb mint a hazánkból eddig ismert fajok egyharmada. A csoport gyenge kutatottsága egyébként sajnos országos jelenség. Ennek okai többek között a fajok határozásakor felmerülő problémák (mind a lárvaéknál, mind az imágóéknál hiányzik egy korszerű, a hazai faunát magában foglaló határozó), az imágók rövid rajzási ideje - „kérészélete” - valamint a lárvaéknál gyűjtéskor felmerülő nehézségek - pl.: vízhőmérséklet, áradásos időszakok. Az itteni fajok közt azonban számos faunisztikai szempontból kiemelendő található: *Siphonurus armatus*, *Metreletus balcanicus*, *Ametropus fragilis*, *Baetis alpinus*, *Proclleon nana*, *Cloeon simile*, *Oligoneuriella pallida*, *Heptagenia coeruleans*, *Paraleptophlebia werneri*, *Ephemera glaucops*, *Palingenia longicauda*, *Caenis marta*e. Közülük négy, hazánkra faunájára újnak bizonyult és a *Caenis marta*e azóta is csak innen ismert Magyarországról. Ezen eredményekből és az ország más pontjain szerzett tapasztalatokból arra lehet következtetni, hogy még több faunisztikai érdekesség előkerülésére lehet számítani, és nem csak a még nem kutatott területekről, hanem a Drávából is.

1. ábra: *Ametropus fragilis* Albarda, 1878 lárvája Fotó: Csóka Gy.

2. ábra: *Oligoneuriella pallida* (Hagen, 1855) lárvája Fotó: Csóka Gy.

3. ábra: *Heptagenia coeruleans* Rostock, 1877 lárvája Fotó: Csóka Gy.

4. ábra: *Potamanthus luteus* (Linnaeus, 1767) lárvája Fotó: Csóka Gy.

Somogyból ismert fajok jegyzéke

EPHEMEROPTERA

Siphonuridae

Siphonurus armatus Eaton, 1870 - Tóth (1992), Sziráki (1998)

Rallidentidae

Metreletus balcanicus (Ulmer, 1920) - Tóth (1992) sub nomen: *Ameletus inopinatus*

Ametropodidae

Ametropus fragilis Albarda, 1878 - Sziráki (1998)

Baetidae

Baetis alpinus (Pictet, 1843) - Sziráki (1998)

Baetis fuscatus (Linnaeus, 1761) - Sziráki (1998), Kovács et al. (1999)

Baetis vernus Curtis, 1834 - Tóth (1992), Sziráki (1995)

Raptobaetopus tenellus (Albarda, 1878) - Kovács et al. (1999)

Procloeon nana (Bogoescu, 1951) - Kovács et al. (1998)

Cloeon dipterum (Linnaeus, 1761) - Mocsáry (1899), Tóth (1992), Sziráki (1995), KOVÁCS et al. (1999)

Cloeon simile Eaton, 1870 - Ujhelyi (1966)

Procloeon bifidum (Bengtsson, 1912) - Sziráki (1998)

Oligoneuriidae

Oligoneuriella pallida (Hagen, 1855) - Sziráki (1998)

Heptageniidae

Ecdyonurus aurantiacus (Burmeister, 1839) - Sziráki (1995)

Electrogena lateralis (Curtis, 1834) - Sziráki (1995)

Electrogena ujhelyii (Sowa, 1981) - Sziráki (1998)

Heptagenia coerulans Rostock, 1877 - Kovács et al. (1999)

Heptagenia flava Rostock, 1877 - Tóth (1992), Sziráki (1995), Sziráki (1998), KOVÁCS et al. (1999)

Heptagenia longicauda (Stephens, 1836) - Sziráki (1998)

Heptagenia sulphurea (Müller, 1776) - Sziráki (1995), Sziráki (1998), Kovács et al. (1999)

Rhithrogena germanica Eaton, 1885 - Tóth (1992)

Leptophlebiidae

Paraleptophlebia werneri Ulmer, 1919 - Sziráki (1998), Kovács et al. (1999)

Ephemeridae

Ephemerella glaucops Pictet, 1843 - Sziráki (1995)

Ephemerella vulgata Linnaeus, 1758 - Sziráki (1998)

Potamanthidae

Potamanthus luteus (Linnaeus, 1767) - Kovács et al. (1999)

Palingeniidae

Palingenia longicauda (Olivier, 1791) - Vutskits (1902)

Ephemerellidae

Ephemerella ignita (Poda, 1761) - Sziráki (1998), Kovács et al. (1999)

Caenidae

Caenis horaria (Linnaeus, 1758) - Sziráki (1998)

Caenis martaе Belfiore, 1984 - Sziráki (1998)

Caenis pseudorivulorum Keffermüller, 1960 - Sziráki (1998)

Caenis robusta Eaton, 1884 - Sziráki (1998)

Köszönetnyilvánítás

Itt szeretném megköszönni Sziráki Györgynek munkámhoz nyújtott segítségét.

Irodalom

- MOCSÁRY, S. 1899: Ordo. Pseudo-neuroptera. - In: A Magyar Birodalom Állatvilága (Fauna Regni Hungariae). K. M. Természettudományi Társulat, Budapest, pp. 23-27.
- VUTSKITS, GY. 1902: Tiszavirág (*Palingenia longicauda* Oliv.) a Zala torkolatán. - Állatt. Közl. 1: 115-116.
- PONGRÁCZ, S. 1926: Adatok a Balaton kérész-faunájához. - Állatt. Közl. 23: 213-214.
- UJHELYI, S. 1959: Kérészek-Ephemeroptera. - In: Magyarország Állatvilága (Fauna Hungariae), V, 5. Akadémiai Kiadó, Budapest, 96 pp.
- UJHELYI, S. 1966: The mayflies of Hungary, with the description of a new species, *Baetis pentaplebodes* sp. n. (Ephemeroptera). - Acta zool. hung. 12: 203-210.
- TÓTH, L. 1992: Adatok a Boronka-melléki Tájvédelmi Körzet kérész (Ephemeroptera) és álkerész (Plecoptera) faunájának ismeretéhez. - Dunántúli Dolgozatok Természettudományi Sorozat 7: 89-98.
- SZIRÁKI, GY. 1995: Adatok a Dráva-mellék kérész (Ephemeroptera) faunájának ismeretéhez. (Contribution to the knowledge of mayflies (Ephemeroptera) of the Dráva Region, Hungary.) - Dunántúli Dolgozatok Természettudományi Sorozat 8: 37-39.
- KOVÁCS, T. AMBRUS, A. BÁNKUTI, K. JUHÁSZ, P. 1998: New Hungarian mayfly (Ephemeroptera) species arising from collectings of larvae. - Miscnea zool. hung. 12: 55-60.
- SZIRÁKI, GY. 1998: A Dráva mente kérész (Ephemeroptera) faunája. (The mayfly (Ephemeroptera) fauna of the Dráva region, Hungary.) - Dunántúli Dolgozatok Természettudományi Sorozat 9: 131-134.
- KOVÁCS, T. AMBRUS, A. BÁNKUTI, K. 1999: Data to the Hungarian mayfly (Ephemeroptera) fauna arising from collectings of larvae. - Fol. Hist.-nat. Mus. Matr. 23: 157-170.

Checklist of the mayfly fauna of Somogy county (Ephemeroptera)

TIBOR KOVÁCS

The article gives a summary of publications on the mayfly fauna. According to these data, altogether 30 mayfly species are reported from Somogy county. 4 of them were recorded as a result of sporadic collection, 28 were found during the programs carried out in the protected areas (Boronka-melléki Landscape Protection Area, alongside the River Dráva). Although the 30 species make up less than the one-third of the whole Hungarian fauna, some of them are rather interesting from faunistical point of view: *Siphonurus armatus*, *Metreletus balcanicus*, *Ametropus fragilis*, *Baetis alpinus*, *Procloeon nana*, *Cloeon simile*, *Oligoneuriella pallida*, *Heptagenia coeruleans*, *Paraleptophlebia werneri*, *Ephemera glaucops*, *Palingenia longicauda*, *Caenis martae*. At the time of the report four of these species were new to the Hungarian mayfly fauna and one species, *Caenis martae* has not been found anywhere else in Hungary until now. At the beginning of the century, *Palingenia longicauda* was still living in the River Zala, but unfortunately, there are no new reports confirming these data. From faunistical point of view, the Dráva is the most interesting river in the area so it should be the object of further investigations.

Author's address:

Tibor KOVÁCS
Mátra Museum
H-3200 Gyöngyös
Kossuth Lajos u. 40.
HUNGARY